

افول شرق شناسی کلاسیک

نگارنده از سال ۱۹۹۳ میلادی تحقیقات ویلفرد فردیناند مادلونگ (۱۹۳۰-۲۰۲۳ م)، همکار دیگرش ژوزف فان اس (۱۹۴۳-۲۰۲۱ م) و برخی دیگر از مستشرقان کلاسیکی را که برای شناخت دقیق و ژرف واژگان از رویکرد فیلولوژی بهره می‌جستند دنبال کرده است. فیلولوژی دانشی است که با استفاده از منابع تاریخی شفاهی و کتبی به پژوهش پیرامون معانی واژگان می‌پردازد. فان اس دو سال پیش از مادلونگ درگذشت و در مقاله‌ای آخرین نظرات او را در کتاب یکی و دیگر؛ ملاحظاتی در باب کتاب‌های ملل و نخل نگاشتی اسلامی مورد مناقشه قرار داد.

مادلونگ به پژوهش پیرامون تشیع، فرق تشیع و رویکردهای عقیدتی، سیاسی و تاریخی آن به شکل عام اهتمام ورزید. در همین راستا او درباره اباضیه و خوارج به نگارش پرداخت. آثار زیر از این دست به شمار می‌روند:

• تحقیق و تقدیم کتاب اصلی اباضیه، یعنی کتاب النجاة لمن اتبع الهدی واجتنب الردی، از امام احمد الناصر لدين الله (۳۱۵ ق/ ۹۲۸ م)؛

• مقاله «سهم شیعیان و خوارج در کلام پیش از اشاعره»^۱؛

• مقاله «خارجیان: عجاجربان و اباضیان»^۲.

او همچنین پیرامون زبده پژوهش کرد و به متون تاریخی نوینی درباره ایشان دست یافت و آن‌ها را برای نخستین بار در کتاب اخبار أئمة الزيدية في طبرستان و ديلمان و جيلان منتشر کرد. از جمله متونی که در این کتاب آمده است می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

• کتاب المنتزع من الجزء الأول من الكتاب المعروف بالتاجي في أخبار الدولة الديلمية اثر آری إسحاق إبراهيم بن هلال الكاتب الصائبي (ت ۳۸۴ ق/ ۹۹۴ م)؛

• من کتاب المصباح اثر لأبي العباس الحسني (توفي بحدود سنة ۳۶۶ ق/ ۹۷۷ م)؛

• من کتاب الإفادة في تاريخ الأئمة السادة اثر امام أبي طالب

الناطق بالحق يحيى بن الحسين الهاروني (ت ۴۲۴ ق/ ۱۰۳۳ م)؛
• نُخب من كتاب جلاء الأبصار اثر حاكم أبي سعد المحسن بن محمد الجُشمي (ت ۴۹۴ ق/ ۱۱۰۱ م) که آن را أحمد بن سعد الدين المسوري در کتاب تحفة الأبرار گزارش داده است؛

• من كتاب الحدائق الوردية في مناقب أئمة الزيدية اثر حميد بن أحمد المحلي (ت ۶۵۲ ق/ ۱۲۵۴ م)؛

• منتزع من الجزء الرابع لكتاب روضة الأخبار اثر أبي محمد يوسف بن محمد الحجوري (زنده در سال ۶۳۹ ق/ ۱۲۴۲ م)؛

• منتزع من الرسالة العالمية بالأدلة الحاكمة اثر امام المنصور بالله عبد الله بن حمزة (ت ۶۱۴ ق/ ۱۲۱۷ م)؛

• نسخة كتاب وصل إلى الفقيه العلامة عمران بن الحسن بن ناصر بن يعقوب الغدري الهمداني، رحمه الله.

مادلونگ همچنین پژوهش‌هایی را پیرامون زبده منتشر کرده است، از جمله:

- مقاله «نسخه‌ای خطی از فرقه مطرفیه»^۳؛

- مقاله «تشیع: امامیان و زیدیان»^۴؛

وی در زمینه میراث فاطمی-اسماعیلی نیز به کندوکاو پرداخته و آثار زیر را به نگارش درآورده است:

• مقاله «کیش اسماعیلی: دعوت کهن و دعوت نو (جدید)»^۵؛

• مقاله «برخی از جنبه‌های کلام اسماعیلی: سلسله نبوت و خدای ماورای هستی»^۶؛

• مقاله «منابع فقه اسماعیلی»^۷؛

• تصحیح کتاب اثبات النبوات اثر فیلسوف اسماعیلی، ابویعقوب اسحاق السجستانی، (حدود ۲۷۱ ق/ ۸۸۵ م-۳۶۰ ق/ ۹۷۱ م). مادلونگ این اثر را به صورت مشترک با همکارش پل واکر سامان داده است.^۸

• کتاب ظهور الفاطميين والحوارات الداخلية الشيعية في كتاب المناظرات اثر أبي عبد الله جعفر بن احمد بن محمد بن اسود بن

نویسنده: عماد هلالی

مترجم: محمدرضا لایقی

عماد الهاللي، متولد ۱۹۷۴ م، دکترای مطالعات تطبیقی ادیان، گرایش الهیات مسیحی. دارای تألیفاتی مانند: الفکر العلماني في إيران الإسلامية که در بیروت از سوی مؤسسه الانتشار العربي منتشر شده است و دارای مقالات متعدد که در نشریات بین المللی گوناگون منتشر شده است. همچنین کتاب تهذيب الاخلاق مسكويه را تحقیق کرده و مقدمه و تحلیل مفصل بر آن نوشته، که از سوی منشورات الجمل در بیروت و آلمان چاپ شده است.